

קהל עדת ישורון

י ר ו ש ל י ם

שעור מוריני הרב יהודה גנס, פרשת תרומה תשס"ח:

אן ביאור התרומות השונות שנצטוו בהם בני ישראל

איתא בירושלמי (שקלים דף ב:): רבי חגי בשם רשב"נ, ג' תרומות נאמרו בפרשה זאת (פרשת תרומה), תרומת אדנים ותרומת שקלים ותרומת המשכן וכו'. אמר רבי אבון אף בפרשה הזאת (ריש פרשת כי תשא) נאמרו בה ג' תרומות וכו', ע"כ. ועי' כעין זה בבבלי (מגילה כט:).

הרי שאף שפשוטו של מקרא הוא, שהתרומות שבהם עוסקים הפסוקים בריש תרומה הם הנדבות למשכן, רמזים כאן גם מחצית השקל לקרבנות שזהו דבר קצוב על כל אחד מישראל בכל שנה, ועוד מחצית השקל היה שם לצורך האדנים, וכמפורש בפסוקים בריש פקודי.

ונראה לבאר מעט את ענין ג' התרומות, דהנה פשוט שהתרומה לקרבנות והתרומה לבניית המשכן – ב' עניינים הם, המשכן והעבודה. ואף המשכן עצמו שתי מטרות היו בו: א) מקום להשראת השכינה, ב) מקום לעבודה.

ולכן מצינו שבזמן הגלגל ובזמן נוב וגבעון היתה במה גדולה במקום אחד והארון (היינו מקום השראת השכינה) היה במקום אחר. ומסתבר שזהו גדר איסור הבמות שבזמן שההקרבן לציבור היא במשכן (במקום השראת השכינה) אסור ליחיד להקריב במקום אחר, אבל כשגם הציבור אינם מקריבים במשכן יכול גם כל יחיד להקריב בראש גגו.

ובשמואל (ב', פרק ז' פס' ה', ו') נאמר לדוד המלך "האתה תבנה לי בית לשבתי. כי לא ישבתי בבית למיזבחים העלותי את בני ישראל", ואף שבאותו זמן היתה במה גדולה בבית של אבנים, וכדאיתא בגמ' בזבחים, מ"מ לא היה זה מקום למשכן אלא מקום לעבודה בלבד.

ובמקום אחר הארכנו לבאר שאף כיום בבית הכנסת יש את ב' עניינים אלו, מקום הקבוע לתפילת הציבור ומקום להשראת השכינה, וכמ"ש "ואהי להם למקדש מעט", ואכ"מ.

אמנם עדיין צריך לבאר מדוע נשתנו האדנים מכל המשכן, שבהם נקבע שהתרומה תהיה חובה, ותהיה קצובה לכל ישראל. ושמה יש לבאר, דהנה ענין נדבת הלב "איש כפי אשר ידבנו לכו" ענינו אהבת ה', שהאדם יכול להתנדב כרצונו (וע' בספר ברכת פרץ למרן בעל הקה"י ריש ויקרא שהאריך בזה), וענין החובה הוא ענין היראה.

ועבודת ה' שהתחייב בה כל אדם מישראל חייבת להיות בנויה על ב' עניינים אלו גם יחד, וכמו שפירש רבינו יונה על המשנה באבות (פרק א' משנה ג') "אל תהיו כעבדים המשמים את הרב על מנת לקבל פרס וכו', ויהי מורא שמים עליכם", שכוונת המשנה היא לכלול את ענין האהבה והיראה יחד.

ויתכן שזה היה הטעם שנשתנו האדנים, שאף שעיקר המשכן נבנה ע"י נדבת הלב שהיא מכח האהבה, אבל האדנים שהם יסוד המשכן היו ע"י חובה שהוא ענין היראה.

ויתכן גם להוסיף בזה שהאדנים נבנו ע"י מחצית השקל שנגבו מכל ישראל, כדי שביסוד המשכן יהיו שותפים כל ישראל יחד, וגם ע"י מחצית השקל ולא שקלים שלמים, וכמו שפירשו המפרשים שבזה הראו שהשלמות של כלל ישראל אינה אלא ע"י הכלל כולו, וכמ"ש "ויהי בישראל מלך בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל".

בן הקשר שבין עם ישראל לתורה

"ויקחו לי תרומה" – המפרשים עמדו על הקושי בלשון זה, דלכאורה היה צ"ל ויתנו לי תרומה. ובתרגום יונתן ב"ע נראה שפירש שהכוונה שעושי המשכן יקחו תרומה מהעם. ובתרגום אונקלוס וברש"י פ"י שהכוונה להפרשה, לפירוש אונקלוס יפרישו לפני תרומה, ולפירוש רש"י ע"פ מדרש תנחומא ופירשו לשמי תרומה.

ובשמות רבה (ל"ג, ה') אמרו: דבר אחר ויקחו לי תרומה, הדא הוא דכתיב נבחר שם מעושר רב וכו', ע"כ. ופירש בעץ יוסף שכוונת חז"ל לפרש הלשון "ויקחו לי תרומה", שבעצם נותן התרומה הינו לוקח יותר מאשר הוא נותן, שאף שנראה לבני אדם שהנותן תרומה או צדקה מתחסר, האמת היא שהוא רק לוקח, וכמ"ש במשלי "יש מפזר ונוסף עוד, וחוסך מיושר אף למחסור", וכמ"ש הרמב"ם (בהלכות מתנות עניים פ"י ה"ב), וז"ל: ולעולם אין אדם מעני מן הצדקה, ואין דבר רע ולא הזיק נגלל בשביל הצדקה, שנאמר והיה מעשה הצדקה שלום, עכ"ל.

עוד אמרו שם (ל"ג, א'): אמר הקב"ה לישראל, מכרתי לכם תורת, כביכול נמכרתי עמה, שנאמר "ויקחו לי תרומה", משל למלך שהיתה לו בת יחידה, בא אחד מן המלכים ונטלה, בקש לילך לו לארצו, אמר לו בתי שנתתי לך יחידה היא, לפרוש ממנה איני יכול, לומר לך אל תטלנה איני יכול לפי שהיא אשתך, אלא זו טובה עשה לי, שכל מקום שאתה הולך קיטון אחד עשה לי וכו', כך אמר הקב"ה לישראל וכו', שנאמר ועשו לי מקדש, ע"כ.

הרי שפרשו חז"ל את הלשון "ויקחו לי תרומה" שכביכול ע"י התרומה יקחו לי, שע"י זה תשרה השכינה בישראל.

עוד אמרו שם (ל"ג, ז'): דבר אחר ויקחו לי תרומה, הדא הוא דכתיב "תורה צוה לנו משה" וכו', אל תקרי מורשה אלא מאורסה, מה חתן זה כל זמן שלא נשא ארוסתו הוא הוה פראדורן לבית חמיו (פ"י) הוא מגיע לבית חמיו, משנשאה הרי אביה בא אצלה, כך עד שלא נתנה תורה לישראל, "ומשה עלה אל האלוקים", משנתנה תורה וכו' "ושכנתי בתוכם".

הרי הוסיפו כאן חז"ל, שבתורה שנמשלה כבת יחידה של המלך שניתנה לישראל יש בחינת אירוסין (שהוא הקניין), ובחינת נישואין (שהיא ההכנסה לרשות החתן), ובמתן תורה היתה התורה בבחינת אירוסין למשה, ולאחר המ' יום שהיה בהר היתה לו בבחינת נישואין.

עוד אמרו שם: ד"א אל תקרי מורשה אלא מאורסה, מלמד שהתורה ארוסה לישראל וכו'.

ובגמ' פסחים (דף מט:): אמרו: תנא רבי חייא, כל העוסק בתורה לפני עם הארץ כאילו בועל ארוסתו בפניו, שנאמר "תורה צוה לנו משה מורשה" אל תקרי מורשה אלא מאורסה.

קהל עדת ישורון

י ר ו ש ל י ם

ולמדונו בזה חז"ל שלכל אדם מישראל קנויה התורה, "ואל תקרי מורשה אלא מאורסה", שעל ידי ה"מורשה" היא ירושת אבותינו, התורה לנו כמאורסה, ותפקידו של האדם הוא להכניס את התורה לרשותו, היא בחינת הנשואין, שלזה זוכה תלמיד חכם.

וע"פ הנ"ל יובן מאמר חז"ל (רש"י שמות ל"א, י"ח), ויתן אל משה ככלתו – שנמסרה לו תורה במתנה ככלה לחתן, שהם הם דברי חז"ל הנ"ל בשמות רבה דלאחר המ' יום שעמד משה בהר זכה לבחינת נישואין בתורה.

ובספרי (האזינו ט"ו) אמרו: ד"א יערוף כמטר, חכמים אומרים אמר לו משה לישראל שמא אתם יודעים כמה צער נצטערת על התורה, וכמה עמל עמלתי בה, וכמה יגיעה יגעתי בה, כענין שנאמר "ויהי שם עם ה' ארבעים יום וארבעים לילה", ונכנסתי לבין המלאכים, ונכנסתי לבין החיות, ונכנסתי לבין השרפים שאחד מהם יכול לשרוף את כל העולם כולו וכו', נתתי נפשי עליה, דמי נתתי עליה, כשם שלמדתי אותה בצער – כך תהיו אתם לומדים אותה בצער. וע' בבית הלוי (דרוש י"ח בסוף הדברים) שכתב, וז"ל: והטעם - דמשה רבינו יגע בארבעים היום כל מה שבמציאות האנושי להיות מיגע עצמו על התורה, עכ"ל.

ויובן ע"פ זה מאמר חז"ל (ברכות ה.): תניא רשב"י אומר ג' מתנות טובות נתן הקב"ה לישראל, וכולם לא נתנם אלא ע"י יסורין, אלו הן – תורה, א"י והעולם הבא וכו', ע"כ, דלהנ"ל הצער שאדם מצטער עבור לימוד התורה על ידו זוכה לקנין בתורה, וכדוגמת משה רבינו.

ומצינו בכמה מקומות בחז"ל שהאמוראים כינו זה לזה בשם "משה" – משה שפיר קאמרת, ופירש רש"י בחולין (דף צג.) שכל ת"ח נקרא משה, ויובנו הדברים ע"פ הנ"ל, שת"ח זכה לידיעת התורה, ובוה הוא בבחינת משה שזכה ל"נישואין" בתורה.

גם יובן מדוע אמרו חז"ל (קידושין מט:), שת"ח הוא מי שזכה לידיעת התורה, ולא מי שזכה להבנתה, שאף שאמרו (ברכות ו:), "אגרא דשמעתא סברא", אולם ת"ח הוא מי שזכה להכניס את התורה לרשותו, וכמשה רבינו.

ומצינו בברכות (שם) ובעוד מקומות, שהימים שהיו מתאספים לדרוש בהם הלכות הרגל נקראו יומי דכלה, ולהנ"ל יתכן ששם זה נקרא להם, משום שבימים אלו זכו ישראל לידיעת התורה, "ככלתו" – שזכו לבחינת נישואין בתורה כנ"ל.

ולהנ"ל יתכן לבאר מה שנקטו חז"ל (קידושין שם ושבת קיד.) שאיזהו ת"ח – כל ששואלים אותו דבר הלכה בכל מקום ואומרה, ואפי' במסכתא דכלה, ויעו"ש בתוס' (בשבת ד"ה ואפילו) דיש מקומות שכוונת חז"ל כשהזכירו מסכתא דכלה היתה שת"ח גמור הוא שידוע הכל ואפי' מסכת כלה, ויש מקומות שהתכוונו שהדרגה הפחותה בת"ח היא שידוע מסכת אחת ואפי' מסכת קטנה ככלה, והדברים קצת צ"ע, מדוע בכל מקום נקטו לדוגמא דוקא את מסכת כלה. ולהנ"ל יתכן שבדוקא נקטו דוגמא זו, שזו היא בחינת ת"ח שהתורה לו ככלה לחתן.

וברמב"ם סוף הלכות איסורי ביאה, לאחר שהאריך בגודל הנסיון של העריות וכו', סיים: יתירה מכל זאת יפנה עצמו ומחשבתו לדברי תורה, וירחיב דעתו בחכמה, שאין מחשבת עריות מתגברת אלא בלב פנוי מן החכמה, ובחכמה הוא אומר "אילת אהבים ויעלת חן, דדיה ירווך בכל עת, באהבתה תשגה תמיד", עכ"ל. ויובן ע"פ הנ"ל, שהתקשרות האדם עם החכמה והכנסתה לרשותו היא בבחינת נישואין, וע"י זה ניצול מנסיונות, ואין לו צורך בדברים אחרים, ודו"ק.

ובזה"ק ("ח"א קל"ח, ע"א) אמרו שלא ביטלו חז"ל את יצרא דעריות משום ד"אצטריך יצר הרע לעולם כמטרא לעולם, דאלמלא יצר הרע – חדותא דשמעתא לא ליהוי" (היינו שלולי יצה"ר לא היה שמחה בלימוד התורה). ויובן ע"פ הנ"ל ודו"ק.

וביזמא (דף עב:): אמרו חז"ל: זכה נעשית לו זר, לא זכה – זרה הימנה, ע"כ. והא דצריך ל"זכה" יובן להנ"ל, שחכמת התורה אינה כשאר חכמות חיצוניות, אלא צריך האדם לזכות להתקשרות עם התורה, ורק אז תשכון בתוכו ותיעשה עטרה לראשו.

וע"פ כל מה שנתבאר לעיל, שהשראת השכינה בישראל היא רק כשיש ת"ח שזכו לידיעת התורה, שאז אומר הקב"ה כביכול "עשו לי קיטון אחד", יובן אומרים (ברכות ח.) מיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה בלבד.

ושם (ברך יז:): אמר רב אשי, בני מתא מחסיא אבירי לב נינהו, דקא חזו יקרא דאורייתא תרי זימני בשתא ולא קמגייר גיורא מינייהו, ע"כ. וכתבו שם התוס' בשם ספר העתים, שהיה עמוד של אש יורד עליהם בכלה דאלול ובכלה דאדר, עכ"ד. ושמה הוא ע"פ הדברים הנ"ל, שע"י ירחי דכלה דהיינו זמנים שלמדו בהם כלל ישראל והיתה ידיעת התורה לכלל ישראל – זכו להשראת השכינה.

וביזמא (דף כח:): אמרו: מימיהן של אבותינו לא פרשה ישיבה מהן, אברהם אבינו זקן ויושב בישיבה וכו', יצחק אבינו זקן ויושב בישיבה, ע"כ. ופירש ר"ח שם, וז"ל: כלומר שכינה עמהם, עכ"ל. ואתי שפיר להנ"ל, דהם הם הדברים.